

ПРОТИРІЧЧЯ ТА ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО РИНКУ ПРАЦІ

© 2017 СИБІРЦЕВ В. В.

УДК 331.5.024.5:331.526(043.5)

Сибірцев В. В. Протиріччя та проблеми сучасного розвитку національного ринку праці

Метою статті є узагальнення та систематизація протиріч та проблем сучасного розвитку національного ринку праці, а також визначення причин і передумов виникнення та закономірностей вирішення зазначених суперечностей. У складі передумов до виникнення проблем сучасного розвитку національного ринку праці виділено та охарактеризовано групи протиріч: відтворювальні, міжфазові, цільові, просторово-часові, територіально-галузеві. Доведено необхідність розробки та реалізації державної політики регулювання національного ринку праці, що визначала би довгострокові пріоритети дії держави у сферах інституціонального та інфраструктурного будівництва, освіти та культури, науково-технічної та інноваційної діяльності.

Ключові слова: праця, ринок праці, зайнятість, протиріччя, соціально-трудова відносина, розширене відтворення.

Табл.: 1. **Бібл.:** 12.

Сибірцев Володимир Васильович – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки, менеджменту та комерційної діяльності, Центральноукраїнський національний технічний університет (пр. Університетський, 8, Кропивницький, 25006, Україна)

E-mail: sybirtsev@ukr.net

УДК 331.5.024.5:331.526(043.5)

Сибирцев В. В. Противоречия и проблемы современного развития национального рынка труда

Целью статьи является обобщение и систематизация противоречий и проблем современного развития национального рынка труда, а также определение причин и предпосылок возникновения и закономерностей преодоления данных противоречий. В составе предпосылок к появлению проблем современного развития национального рынка труда выделены и охарактеризованы группы противоречий: воспроизводственные, межфазовые, целевые, пространственно-временные, территориально-отраслевые. Доказана необходимость разработки и реализации государственной политики регулирования национального рынка труда, которая определяла бы долгосрочные приоритеты действий государства в сферах институционального и инфраструктурного строительства, образования и культуры, научно-технической и инновационной деятельности.

Ключевые слова: труд, рынок труда, занятость, противоречия, социально-трудова відносина, розширене воспроизводство.

Табл.: 1. **Библ.:** 12.

Сибирцев Владимир Васильевич – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры экономики, менеджмента и коммерческой деятельности, Центральноукраїнський національний технічний університет (пр. Університетський, 8, Кропивницький, 25006, Україна)

E-mail: sybirtsev@ukr.net

UDC 331.5.024.5:331.526(043.5)

Sybirtsev V. V. The Contradictions and Problems in the Current Development of the National Labor Market

The article is aimed at generalizing and systematizing the contradictions and problems of the current development of the national labor market, identifying the causes and preconditions for the emergence together with regularities of overcoming these contradictions. Among the preconditions for emergence of problems of the current development of the national labor market the following groups of contradictions have been identified and characterized: reproductive, interphased, targeted, spatial-temporal, territorial and sectoral. The need to develop and implement the State policy of regulating the national labor market, which would determine the long-term priorities of actions on the part of the State in the spheres of institutional and infrastructural construction, education and culture, science, technology and innovation, has been proved.

Keywords: labor, labor market, employment, contradictions, social and labor relations, expanded reproduction.

Tbl.: 1. **Bibl.:** 12.

Sybirtsev Volodymyr V. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Economics, Management and Commercial Activities, Central Ukrainian National Technical University (8 Universytetskyi Ave., Kropyvnytskyi, 25006, Ukraine)

E-mail: sybirtsev@ukr.net

Ринок праці є одним із найбільш складних за структурною побудовою та розмаїтих за змістом соціально-економічних відносин, які здійснюються в рамках процесів його функціонування та розвитку, утворень господарської системи сучасного суспільства. Через операції на цьому ринку великою мірою забезпечується розширене відтворення людського капіталу, необхідного не тільки для формування належного ресурсного забезпечення продуктивного виробництва економічних благ, але й для розбудови соціокультурних засад цивілізаційного розвитку людської спільноти в цілому. Механізм збалансування попиту і пропозиції на основі визначення вартості праці в рамках ринку праці значною мірою обумовлює динаміку змін соціальних стандартів, рівня якості та безпеки життєдіяльності, добробуту населення. Ринок праці, заснований на добровільності участі економічних агентів у певних видах і формах соціально-трудова відносин, визначається також потужними можливостями для підтримки реалі-

зації творчо-креативного потенціалу працівників через затвердження повної свободи вибору форм і видів працевлаштування. Проте, з іншого боку, функціонування та розвиток ринку праці як феномена ринкової економіки є відображенням сучасних тенденцій трансформації світової господарської системи, а, отже, характеризуються наявністю складного комплексу проблем і протиріч, джерелом виникнення яких слід вважати суперечливий характер соціально-економічних явищ і процесів, притаманних сучасному етапу цивілізаційних змін людського суспільства.

Теоретико-методологічні та концептуальні положення, що визначають закономірності виникнення проблем і протиріч у сучасному розвитку національного ринку праці, знайшли широке відображення в дослідженнях провідних вітчизняних та зарубіжних науковців, таких як У. Бек [9], Д. Белл [1], І. Валлерстайн [12], В. Геець [4], Д. Дерлугьян [12], В. Іноземцев [1], К. Калхун [12], М. Кастельс [2], Б. Кваснюк [4], М. Ки-

зим [3], Р. Колінз [12], М. Манн [12], В. Семиноженко [4], О. Сухарев [5], А. Філіпенко [6], Ч. Хенді [7], А. Чухно [8], П. Майкелл [10], Д. Ріфкін [11] та ін. Проте слід відзначити, що широта та розмаїття суперечливих проявів у розвитку національного ринку праці, пов'язаних із неоднозначністю трансформаційних змін, які відбуваються у світовій господарській системі, визначає необхідність систематизації та узагальнення протиріч і проблем у цій сфері, що до цього часу не знайшло повного і адекватно висвітлення в наукових дослідженнях.

Метою дослідження в роботі є узагальнення та систематизація протиріч та проблем сучасного розвитку національного ринку праці, а також визначення причин і передумов виникнення та закономірностей вирішення зазначених суперечностей.

Суперечливий характер сучасного етапу розвитку ринку праці знаходить прояв у накопиченні великої кількості проблем, пов'язаних із незбалансованістю відносин зайнятості (на усіх рівнях існування світової господарської системи), що, своєю чергою, відображається у поширенні кризових явищ у різних сферах суспільного життя, а саме:

– в економічній сфері (порушення пропорційності розширеного відтворення суспільного виробництва, обов'язковою передумовою для якого є відновлення людських ресурсів як одночасно кінцевого споживача та складової продуктивних сил, внаслідок неспроможності ринкового механізму щодо забезпечення належних кількісних, структурних та якісних параметрів людського капіталу; зростання бідності та розриву в рівні добробуту зайнятого та незайнятого населення, що не тільки обмежує платоспроможний попит на виготовлені економічні блага, але й може мати загрозливі наслідки для стабільності функціонування та розвитку господарської системи у цілому);

– у виробничо-технологічній сфері (повне опанування інноваційними технологічними процесами та зривками нової продуктивної техніки вимагає від виробників стрімко зростаючого рівня володіння компетентностями в різних галузях людської діяльності, а утруднення або неможливість через ринок праці, тісно пов'язані із системою підготовки та перепідготовки кадрів, забезпечення належності виконання такого роду вимог визначає для роботодавців перешкоди щодо модернізації виробничої бази та підтримки конкурентоспроможності товарів і послуг, що пропонуються споживачеві в умовах неухильного загострення ринкової конкуренції);

– у соціальній сфері (через поширення різних форм безробіття та часткової зайнятості, пов'язане як із інтенсифікацією інноваційних процесів автоматизації виробництва, так і з суттєвим збільшенням вимог щодо компетентності найманих працівників, що, своєю чергою, призводить до посилення навантаження на державні фінанси в частині виконання державою соціальних гарантій і обов'язків, а також до певної культурної та фахової деградації незайнятого населення, що позбавлене (при відсутності реальних робочих місць та доступу до освітньої системи перепідготовки кадрів) практичних можливостей як для реалізації наявних

трудових потенцій, так і для формування нових компетентностей, конкурентних на ринку праці; крім того, наявність утруднень при працевлаштуванні може суттєво скорочувати мотивацію незайнятого населення щодо участі в суспільному виробництві);

– у демографічній сфері (порушення послідовності та пропорційності розширеного відтворення людських ресурсів, що проявляється не тільки в накопиченні диспропорцій у структурі та динаміці змін чисельності населення, але й у виникненні перешкод щодо забезпечення належного рівня здоров'я, освіти і культури нових поколінь членів суспільства) та ін.

З точки зору автора, виникнення та поширення зазначених проблем являє собою прямий наслідок наявності та прояву об'єктивних протиріч у розвитку національного ринку праці (табл. 1), джерелом виникнення яких слід вважати невідповідність традиційного ринкового механізму забезпечення зайнятості та пріоритетів та імперативів постіндустріального суспільства, розбудова господарських засад якого відбувається на цей час.

Отже, у складі передумов виникнення проблем сучасного розвитку національного ринку праці виділено такі групи протиріч:

- ✦ *відтворювальні* (виражають характер та зміст основних економічних пропорцій та балансів між окремими аспектами загального процесу суспільного відтворення);
- ✦ *міжфазові* (пов'язані із суперечливим характером участі ринку праці в обслуговуванні складної системи зв'язків у контексті забезпечення безперервного потокового кругообігу, рушійною силою якого виступає розмаїтий комплекс інтересів та мотивів учасників відтворювального процесу);
- ✦ *цільові* (виникають у зв'язку з розбіжностями цілей, які переслідують економічні агенти, що діють на різних рівнях економічної системи);
- ✦ *просторово-часові* (пов'язані з географічною та часовою диференціацією процесів продуктивної зайнятості);
- ✦ *територіально-галузеві* (обумовлюються дисбалансами та диспропорціями в регіональному розміщенні людської складової продуктивних сил суспільства).

Дисбаланси та диспропорції, що виникають на ринку праці в ході процесу суспільного відтворення, з діалектичної точки зору являють собою прояв і наслідок невідповідності механізму виробничих відносин, важливою складовою якого є регулювання ринкового балансу попиту та пропозиції людських ресурсів, до стану розвитку продуктивних сил суспільства. При цьому такого роду невідповідність проявляється як у розбалансованості потреб формування належної та достатньої ресурсної бази суспільного відтворення із реальними параметрами накопиченого суспільством і придатного до участі в ринковому обміні людського капіталу, так і в підтримці цілісності, синхронізації протікання та системної єдності стадій відтворювального процесу,

Склад протиріч сучасного розвитку національного ринку праці

Група протиріч	Види протиріч
1	2
Відтворювальні	Між зростаючими потребами суспільного виробництва в оновленні компетентностей працівників та можливостями підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів (структурний дисбаланс)
	Між бюджетними можливостями державного фінансування соціальних програм, пов'язаних із забезпеченням зайнятості, та потенціалом утворення робочих місць у національному господарстві (бюджетний дисбаланс)
	Між розподілом обмежених людських ресурсів серед галузей із різним рівнем використання живої й упредметненої праці (дисбаланс розподілу)
	Між інноваційними тенденціями заміщення живої праці в ході автоматизації виробничих процесів та необхідністю утворення нових робочих місць для підтримки повної зайнятості (інноваційно-технологічний дисбаланс)
	Між рівнями розвитку економічних і соціальних інститутів на ринку праці (інституціональний дисбаланс)
	Між вимогами інфраструктурного забезпечення соціально-трудових відносин і наявним рівнем розвитку інфраструктури ринку праці (інституціональний дисбаланс)
	Між потребами в залученні людських ресурсів у галузях із різним рівнем продуктивності створення доданої вартості та, як наслідок, різним рівнем оплати праці (дисбаланс продуктивності)
	Між тенденцією до швидкого зростання багатопрофільності найманої праці (нові трудові функції, «збагачення праці», синтез функцій і суміжних професій і т. ін.) та здатністю системи підготовки кадрів у взаємодії з ринком праці щодо забезпечення адекватного цим тенденціям процесу формування трудових компетентностей (дисбаланс змісту праці)
	Між циклічним характером динаміки змін суспільного виробництва та циклічністю прояву соціально-демографічних тенденцій у пропозиції трудових ресурсів (міжциклічний дисбаланс)
Міжфазові	Між зростаючими споживчими потребами економічно активних суб'єктів та обмеженими можливостями для підвищення продуктивності та оплати праці (мотиваційний дисбаланс)
	Між консерватизмом традиційних форм зайнятості, які підтримуються через ринок праці, та можливостями впровадження та використання гнучких форм працевлаштування, що надаються через реалізацію інформаційних технологій постіндустріального технологічного укладу (дисбаланс форм зайнятості)
	Між капіталістичною (базується на приватно-власницькому механізмі розподілу створеної нової вартості) природою соціально-трудових відносин, які здійснюються через ринок праці, та поширенням тенденцій щодо соціалізації виробничих відносин, усупільнення результатів продуктивної активності економічних агентів (дисбаланс відносин власності)
	Між ієрархічним характером побудови соціально-трудових відносин на ринку праці та розвитком мережних суб'єкт-суб'єктних відносин у сфері зайнятості (організаційний дисбаланс)
	Між колективним характером прийняття уніфікованих рішень у сфері зайнятості та поширенням тенденцій щодо зростання рівня автономізації праці, самостійності працівників, наділених усе більш широкими повноваженнями (дисбаланс колективізму-індивідуалізації)
	Між свободою волевиявлення та підтримкою творчо-креативного потенціалу найманих працівників (соціальний порядок, що ґрунтується на безособистісних соціальних відносинах), на забезпечення яких орієнтовано розвиток ринку праці в умовах формування постіндустріального технологічного способу виробництва, і поширенням серед суб'єктів господарювання, які створюють робочі місця, соціальних ієрархій та соціальних відносин, що базуються на особистісних зв'язках, уніях та привілеях, вибірковості мотивації тощо (дисбаланс соціальних порядків)
	Між зростанням фізіологічних, емоційних навантажень, підвищенням рівня інтенсивності трудової діяльності найманих працівників та обмеженістю можливостей роботодавців щодо надання ним адекватного матеріального та (або) морального винагородження (дисбаланс винагородження)
	Між рівнем оплати праці різних категорій зайнятих, зокрема між винагородженням провідних фахівців, вищого керівництва підприємств та інших категорій найнятого персоналу, що часто має екстремальний характер розриву (дисбаланс оплати праці)
Цільові	Між державними цілями підтримки повної зайнятості та локальними підприємницькими вимогами щодо обов'язкового досягнення найбільшого рівня ефективності використання людських ресурсів (дисбаланс локалізації цілей)
	Між державними пріоритетами зростання доходів і добробуту населення та вимогами оптимізації витрат на оплату праці для підвищення економічної ефективності господарювання та забезпечення національної конкурентоспроможності (дисбаланс оплати праці)

1	2
	<p>Між довгостроковими пріоритетами розвитку людського капіталу суспільства та поточними завданнями ресурсного забезпечення господарської активності (дисбаланс горизонтів цілеполягання)</p> <p>Між економічними та адміністративними методами регулювання розвитку ринку праці, використання яких відповідає багатоцільовому характеру спрямованості дій держави у цій сфері (дисбаланс механізмів державного регулювання)</p> <p>Між саморегулюванням ринку праці, що здійснюється в інтересах його суб'єктів, та державним регулюванням, що враховує суспільні пріоритети та імперативи розвитку сфери зайнятості (регулятивний дисбаланс)</p> <p>Між суспільними стандартами забезпечення тендерної рівності у сфері зайнятості та консерватизмом локальних соціокультурних засад господарської діяльності (гендерний дисбаланс)</p> <p>Між тенденціями до комерціалізації системи освіти і підготовки кадрів, що мають забезпечувати потреби ринку праці, та загальнокультурним суспільним значенням освіти (соціокультурний дисбаланс в освіті)</p>
Просторово-часові	<p>Між часовими параметрами здійснення процесів зростання потреб у забезпеченні відтворювальних процесів людськими ресурсами та часовою динамікою змін кількісних, якісних і структурних характеристик людського капіталу (часовий відтворювальний дисбаланс)</p> <p>Між збільшенням попиту роботодавців на заповнення робочих вакансій із тимчасовим або гнучким працевлаштуванням і традиційними культурними стандартами постійної зайнятості та вимогами отримання стабільності оплати праці (часовий дисбаланс зайнятості)</p> <p>Між часовими параметрами виникнення потреб у заміщенні складових людського капіталу, необхідних для підтримки відтворювальних процесів, та демографічними можливостями задоволення цих потреб (демографічний дисбаланс)</p> <p>Між зростаючим урбаністичним навантаженням на концентровані в окремих територіальних локаціях (насамперед, великі міста) ринки праці та можливостями відповідних регіональних господарських комплексів щодо створення нових робочих місць (урбаністичний дисбаланс)</p> <p>Між вимогами забезпечення достатності людського капіталу для перманентної підтримки стабільності відтворювального процесу в рамках національної економіки та зростанням міграційної мобільності економічно активного населення в умовах глобалізації (часові диспропорції міграції)</p>
Територіально-галузеві	<p>Між стихійним (ринковим) характером територіально-галузевого розподілу трудових ресурсів та вимогами забезпечення рівномірності та пропорційності розвитку національного господарства (фрікційний дисбаланс)</p> <p>Між вартісними параметрами оплати праці в різних регіонах світу в умовах глобалізації (дисбаланс глобалізації)</p> <p>Між соціальними стандартами та умовами зайнятості в різних регіонах світу, в різних сферах продуктивної активності та навіть в рамках локальних господарських утворень (корпорацій та інтеграційних об'єднань) в умовах глобалізації (дисбаланс соціальних стандартів)</p> <p>Між підвищенням міжнародної мобільності та міграційної активності найманих працівників, що підтримується глобалізаційними змінами національних ринків праці, та зростанням витрат і перешкод, пов'язаних із відшкодуванням соціальних витрат на підготовку та навчання мігрантів, податковими та транскордонними обмеженнями, бар'єрами для міжнародного руху фінансових потоків (економічні диспропорції міграції)</p> <p>Між можливостями інфраструктури життєдіяльності регіонів, що виступають реципієнтами міграційних потоків, щодо обслуговування зростаючої кількості населення та чисельністю міграційних потоків, що залучаються через ринок праці для забезпечення функціонування регіональних господарських комплексів (інфраструктурні диспропорції міграції)</p> <p>Між умовами функціонування ринків праці, концентрованих у окремих територіальних локаціях (насамперед, великі міста), та решти регіональних сегментів національного ринку праці (регіонально-мегаполісні диспропорції)</p> <p>Між пропорціями розвитку освітньої складової формування людського капіталу та потребами національного господарства у формуванні компетентностей, які забезпечують продуктивність зайнятості (освітній дисбаланс)</p> <p>Між територіальним розподілом і спеціалізацією праці та вимогами забезпечення збалансованого розвитку регіонів держави, рівномірного підвищення якості життя населення (дисбаланс розміщення продуктивних сил)</p> <p>Між вимогами збільшення антропогенного навантаження на природне середовище проживання людей в ході продуктивної виробничої активності суб'єктів ринку праці та екологічними потребами збереження якості життя населення територій (екологічний дисбаланс)</p>

невід'ємною складовою якого на всіх його етапах є людина. Проте релевантність та розмаїття змісту та форм участі суб'єктів ринку праці у здійсненні розширеного відтворення визначає також існування додаткових вимог щодо такої участі, пов'язаних із необхідністю забезпечення випереджувального характеру змін людського капіталу, адекватних розвитку продуктивних сил суспільства. Особливе значення це випередження набуває в сучасних умовах, за яких прискорення та інтенсифікація інноваційних змін техніко-технологічної бази продуктивної людської активності потребують швидкого та цілеспрямованого формування новітніх компетентностей, параметри яких не є точно встановленими та прогнозованими. Зокрема, до такого роду інноваційних змін слід віднести сучасні тенденції до широкого впровадження майже повністю автоматизованих технологічних процесів виробництва, що можуть докорінно перетворити не тільки структуру попиту на ринках праці, але й стати підґрунтям для докорінної трансформації змісту праці та ролі людини в розширеному суспільному відтворенні.

Міжфазові протиріччя, на відміну від відтворювальних, знаходять прояв безпосередньо у сферах людської взаємодії, пов'язаної з підтримкою в ході відтворювального процесу безперервності циклічного кругообігу потоків ресурсів та економічних благ, створюючи тим самим єдиний простір господарської активності, орієнтованої на задоволення широкого кола суспільних та індивідуальних потреб. Таким чином, міжфазові дисбаланси та диспропорції в контексті соціально-трудових відносин характеризують збалансованість та відповідність рушійних сил (інтересів, стимулів, мотивів) розвитку процесів продуктивної зайнятості, динаміка яких також безпосередньо пов'язана з вибором форм і процедур взаємодії учасників цих відносин (тобто, безпосередньо стосується режиму функціонування ринку праці як одного з найважливіших механізмів підтримки такої взаємодії). У сучасних умовах найбільш потужним джерелом виникнення міжфазових протиріч слід вважати суперечливий характер зв'язку між капіталістичним змістом виробничих відносин (базується на приватній власності та капіталістичному способі присвоєння доданої вартості) та поширенням тенденцій відносно усупільнення праці та виробництва, що пов'язано із визначним зростанням значення творчо-креативного внеску найманих працівників у результати господарювання.

Поява протиріч цільового походження в розвитку національного ринку праці визначається розбіжностями конкретних цілей індивідів та людських спільнот не тільки в рамках стадій відтворювального процесу, але й і на різних рівнях економічної системи. При цьому особливого значення набувають співвідношення цільових орієнтирів загального (для усїєї економічної системи) та локального (для її відокремлено існуючих елементів) характеру, оскільки в даному випадку зростання суперечливості між ними буде становити перешкоду як для досягнення всього комплексу зазначених цілей, так і для стабільності існування системи в цілому. Найбільш вагомим протиріччям такого роду у сфері зайнятості слід

вважати накопичення антагоністичних проявів у механізмі взаємодії глобального ринку праці (породжений економічною глобалізацією, зростанням міграційної мобільності та поширенням нестандартних, особливо – віддалених, форм працевлаштування) із національними та регіональними ринками праці, які певною мірою стають учасниками своєї рідної мета-конкуренції, ключовими факторами успіху в якій є досконалість інституціонального та інфраструктурного забезпечення трудової та підприємницької активності, існуючого в рамках певного адміністративного або територіального утворення.

Просторово-часові диспропорції та дисбаланси виражають суперечливість співвідношення параметрів часу використання та територіального розгалуження елементів відтворювального процесу. В контексті соціально-трудових відносин зазначені протиріччя знаходять поширення в різних формах виникнення розбіжностей у розміщенні населення і утворенням робочих місць, а також між управлінськими рішеннями, орієнтованими на різний горизонт реалізації (зокрема, між поточними рефлексивними діями та довгостроковими стратегіями й програмами). У перспективі, з точки зору автора, на особливу увагу заслуговують протиріччя в розвитку національного ринку праці, виникнення яких може бути обумовлено потенційно цілком імовірним процесом «зворотної» урбанізації, тобто прояву тенденції щодо деконцентрації населення через втрату значущості (через розвиток автоматизованих виробництв і дистанційних форм зайнятості) економічних і технологічних переваг, пов'язаних із ефектом масштабу зосередження виробництва у територіальних локаціях (насамперед, у мегаполісах). Зокрема, загострення суперечностей такого роду додатково може посилюватися через зростання антропогенного навантаження на природне середовище через деурбанізацію, а також при посиленні різних форм конкурентної боротьби за доступ до обмежених природних ресурсів (насамперед, земельних).

Виникнення протиріч територіально-галузевого походження в розвитку національного ринку праці обумовлюється розбіжностями в розміщенні людської складової продуктивних сил суспільства, тобто при збалансуванні галузевих і регіональних аспектів забезпечення зайнятості населення. Галузеві інтереси при цьому звичайно пов'язані з концентрацією та локалізацією виробництва, налагодженням ефективно діючих коопераційних ланцюжків, у той час як для територіального розвитку національного господарства більш важливим є підтримка пропорційності розвитку територій, вирівнювання параметрів якості життя населення регіонів і т. ін. У рамках же прояву сучасних тенденцій для національного ринку праці закономірним здається зростання значущості проблематики регулювання міграційних потоків як всередині держави, так і в глобальному вимірі.

Об'єктивність причин виникнення та масштабність прояву розглянутих протиріч та проблем розвитку національного ринку праці, а також неоднозначність існуючих між ними взаємозв'язків обумовлюють необхідність формування адекватних за складністю інтегрованих механізмів розв'язання цих суперечностей, подо-

лання яких насамперед має ґрунтуватися на поглибленні співробітництва між учасниками соціально-трудових відносин. Невід'ємною складовою розбудови такого роду співробітництва є розробка та реалізація державної політики регулювання національного ринку праці, що на основі встановлення стратегічних орієнтирів розвитку вітчизняного господарського комплексу та потреб у його забезпеченні людським капіталом, а також із урахуванням глобального контексту підтримки національної конкурентоспроможності, визначала би довгострокові пріоритети дій держави у сферах інституціонального та інфраструктурного будівництва, освіти і культури, науково-технічної та інноваційної діяльності тощо.

ВИСНОВКИ

Ключовим джерелом утворення проблем і протиріч у розвитку національного ринку праці слід вважати невідповідність між традиційним ринковим механізмом забезпечення зайнятості і пріоритетами та імперативами постіндустріального суспільства, розбудова господарських засад якого відбувається на цей час. До складу причин виникнення основних проблем сучасного розвитку національного ринку праці належать такі групи протиріч: *відтворювальні* (виражають суперечливий характер прояву властивостей пропорціональності та збалансованості процесу суспільного відтворення); *міжфазові* (пов'язані з неоднотипним характером прояву інтересів та мотивів суб'єктів ринку праці в рамках відтворювального процесу); *цільові* (виникають у зв'язку з розбіжностями цілей учасників ринку праці); *просторово-часові* (пов'язані з географічною та часовою диференціацією процесів продуктивної зайнятості); *територіально-галузеві* (обумовлюються дисбалансами та диспропорціями в регіональному розміщенні людської складової продуктивних сил суспільства).

Невід'ємною складовою розв'язання зазначених протиріч та суперечностей є вдосконалення механізму співробітництва між учасниками соціально-трудових відносин, важливою передумовою чого слід вважати розробку та реалізацію відповідної державної політики регулювання національного ринку праці, що на основі встановлення стратегічних орієнтирів розвитку вітчизняного господарського комплексу та потреб у його забезпеченні людським капіталом, а також із урахуванням глобального контексту підтримки національної конкурентоспроможності, визначала би довгострокові пріоритети дій держави у сферах інституціонального та інфраструктурного будівництва, освіти і культури, науково-технічної та інноваційної діяльності тощо.

Напрямки подальших досліджень у цій сфері мають бути пов'язані із обґрунтуванням шляхів і заходів державної політики у сфері зайнятості, орієнтованих на розв'язання комплексу розглянутих протиріч і проблем у сучасному розвитку національного ринку праці. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Белл Д., Иноземцев В. Эпоха разобщенности: размышления о мире XXI века. М.: Свободная мысль, 2007. 303 с.
2. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура. М.: ГУ ВШЭ, 2000. 608 с.

3. Кизим М. О. Промислова політика та кластеризація економіки України: монографія: монографія. Харків: ВД «Н-ЖЕК», 2011. 304 с.

4. Стратегічні виклики XXI століття суспільству та економіці України: в 3 т./за ред. В. М. Гейця, В. П. Семиноженка, Б. Є. Кваснюка. Т. I: Економіка знань – модернізаційний проект України. Київ: Фенікс, 2007. 554 с.

5. Сухарев О. С. Экономика будущего: теория институциональных изменений (новый эволюционный подход). М.: Финансы и статистика, 2011. 432 с.

6. Філіпенко А. С. Цивілізаційні виміри економічного розвитку: монографія. Київ: Знання України, 2002. 192 с.

7. Хэнди Ч. Время безрассудства. Искусство управления в организации будущего/пер. с англ. под ред. Ю. Н. Каптуревского. СПб.: Питер, 2001. 288 с.

8. Чухно А. А. Постиндустриальная экономика: теория, практика та їх значення для України. Київ: Логос, 2003. 631 с.

9. Beck, U. Schone neue Schöne neue Arbeitswelt – Vision Weltbürgergesellschaft. Campus Verlag Frankfurt am Main New York, 1999. 255 p.

10. Mikell, P. Groover Automation, Production Systems, and Computer-Integrated Manufacturing. 3rd ed. Pearson Education Inc., 2008. 798 p.

11. Rifkin, J. The End of Work. The Decline of the Global Labor Force and the Dawn of the Post-Market Era. N. Y.: G.P. Putnam's Sons, 1996. 361 p.

12. Does Capitalism Have a Future?/I. Wallerstein, R. Collins, M. Mann, G. Derluguian, C. Calhoun. Oxford University Press, 2013. 208 p.

REFERENCES

Bell, D., and Inozemtsev, V. *Epokha razobshchennosti: razmysleniya o mire XXI veka* [The era of disunity: thinking about the world of the XXI century]. Moscow: Svobodnaya mysl, 2007.

Beck, U. *Schone neue Schöne neue Arbeitswelt – Vision Weltbürgergesellschaft*. Frankfurt am Main; New York: Campus Verlag, 1999.

Chukhno, A. A. *Postindustrialna ekonomika: teoriia, praktyka ta yikh znachennia dlia Ukrainy* [Post-industrial economics: theory, practice and their significance for Ukraine]. Kyiv: Lohos, 2003.

Filipenko, A. S. *Tsyvilizatsiini vymiry ekonomichnoho rozvytku* [Civilization dimensions of economic development]. Kyiv: Znannia Ukrainy, 2002.

Kastels, M. *Informatsionnaya epokha: ekonomika, obshchestvo i kultura* [Information era: economy, society and culture]. Moscow: GU VShE, 2000.

Khendi, Ch. *Vremya bezrassudstva. Iskusstvo upravleniya v organizatsii budushchego* [Time of recklessness. The art of management in the organization of the future]. St. Petersburg: Piter, 2001.

Kyzym, M. O. *Promyslova polityka ta klasteryzatsiia ekonomiky Ukrainy* [Industrial policy and clusterization of the economy of Ukraine]. Kharkiv: INZhEK, 2011.

Mikell, P. *Groover Automation, Production Systems, and Computer-Integrated Manufacturing* Pearson Education Inc., 2008.

Rifkin, J. *The End of Work. The Decline of the Global Labor Force and the Dawn of the Post-Market Era*. New York: G. P. Putnam's Sons, 1996.

Stratehichni vyklyky XXI stolittia suspilstvu ta ekonomitsi Ukrainy [Strategic Challenges of the 21st Century for the Society and Economy of Ukraine], vol. 1: *Ekonomika znan - modernyzatsiinyi proekt Ukrainy*. Kyiv: Feniks, 2007.

Sukharev, O. S. *Ekonomika budushchego: teoriya institutsionalnykh izmeneniy (novyy evoliutsionnyy podkhod)* [Economics of the future: the theory of institutional change (a new evolutionary approach)]. Moscow: Finansy i statistika, 2011.

Wallerstein, I. et al. *Does Capitalism Have a Future?* Oxford University Press, 2013.